

Budapest, 1881. márczius 15-én.

Előfizetési ár :

Egész évre ..... 3 fit
Félévre ..... 1 fit 50 kr.

3. sz.

Megjelen minden hó 15-én.

Hirdetések soronként 10 kr.

IV. ÉVFOLYAM.

Megrendelhető minden
pósthivatalnál és a szer-
kesztőségénél Budapesten
az állatorvosi taninté-
zetben.

Mindennemű közlemények a
szerkesztőhöz intézendők.

VETERINARIUS

állatgyógyászati, állategészségügyi, tenyésztési s állattartási szakközlöny,

a magyarországi állatorvosegylet tulajdon közlönye.

Ez idei szerkesztő : **Nádaskay Béla**, tr.

Tartalom : A francia és német állatorvosi iskolák. — Kisebb közlemények.
— Különfélék.

A francia és német állatorvosi iskolák

czim alatt *Azary Ákos* drnak az „Orvosi Hetilap” 11. sz.-nak mellékletében „Közegészségügy és törvénysz. orvostan” 2. sz. olvasható közleményéből, mint a gyakorlatba vágó tárgyat a következőket reprodukáljuk. Ámbár némely részét illetve azt lapunk is ösmertette; de tömött rövidségében a cikk érdekel olvasható és „decies repetita placebunt.”

A. az állatorvosi iskolák keletkezésének történelmi vázlatát adva; ezután így folytatja:

A lyoni anyaiskola sikerei által bátorítva, a francia kormány elhatározta, hogy egy második iskolát állit föl az ország északi részére. E célból 1765. decz. 2Y-én megvásárolta a Marne balpartján fekvő Alfort-kastélyt, s Bourgelat-t bizta meg az iskola berendezése s igazgatásával. Az előadások 2000 livre évi segélylyel a következő év őszén nyiltak meg; a tanfolyam, mint jelenleg is, négy éves, s ebből két év kórodai tanulmányokra esik. A hallgatók polgáriak s katonák, kik mindnyájan bennlakók.

Sajnos, hogy az állatkert, melybe az intézet megnyitása-
kor, különböző nemesfajú kosokat, kecskéket, teheneket s ba-

romfiakat helyeztek, ma már csak mint egyszerű major áll fen Vincennes-ban néhány jelentéktelen tehén és disznópéldánnyal. E kert feladata leendett fajnemesítő kísérleteket tenni, s egyuttal az állattenyésztéstan s táplálás élettani elveit tudományos alapon fejleszteni. Hogy az eszme nem volt rossz, bizonyítják a gazdasági iskolák hason intézményei. Halle-ben p. o. az utolsó években egész állatsereglet van, melyben nevezetes keresztező kísérletek történnek. A tápszerek s táplálkozás tanulmányozása körül pedig ugyancsak Németországban igen áldásosan működnek az u. n. kísérleti állomások (Versuchsstation), honnan Wolf, Henneberg stb. munkálatai nemcsak az élettan-nak, de a gyakorlatnak is igen hasznos szolgáltatásokat tesznek.

Hasznot a kórodai tanulmány csak úgy nyújthat, ha egyrészt alapos boncz- és kórboncz-tani, másrészt éles élettani ismeretek előzik azt meg. Alfort-ban a boncz-tan mindig kiváló ápolásban részesült, s erről a gazdag muzeum is tanuskodik. Sajátságos azonban, hogy a növendékeknek nincs alkalmuk szövettani gyakorlatokat végezni; a kórboncz-tannak pedig még ez ideig külön tanszéke sincsen, s így nem csoda, ha e tekintetben igen hiányosak a hallgatók ismeretei. Az élettan Colin szakavatott kezére van bízva, azonban helyiség hiányában a hallgatók sem itt, sem a vegytannál nem ismerkednek meg azon göröcsövi és vegyvizsgálati módszerekkel, melyekre később a kórodákon s gyakorlatban szükségük van. E hátrányokat fölismerte az iskolafelügyelőség, s egy új épületben tért fog nyitni azok orvoslására.

A kórodai oktatás a nagy és kis állatkórodán történik; amaz 64 lóra, emez 30 kutyára van berendezve. Hatalmas tananyagot szolgáltat az ambulancia, mely a kórodákkal együtt évi 6—10 ezer betegforgalmat képvisel. A bántalmak két harmada, mint ez a világváros közelsége folytán érthető, sebészeti esetekből áll, s így sokban közreműködik arra, hogy az alforti növendékek ügyes állatsebészek hírében állnak. A tananyag gazdagságára csak Berlin vetekehetnek ez intézettel, sőt felülmulja ezt, mennyiben ott, valamint a németországi intézeteknél mindenütt a többi házi állatok betegségeinek tanulmányozása végett egy kerület (Bezirk) orvosi kezelése a tanintézetre van

bizva. A hallgatóknak ekként alkalmuk van a már említett kórtani tanulmányok mellett, születetet is gyakorolni, valamint az állatrendészeti eljárással megismerkedni. Mindezekhez hozzájárul még az, hogy a hallgató ugyanekkor a tenyészfajokkal s nevelési módokkal szintén megbarátkozik, s gyakorlatában nem fog habozni, ez irányban tevékenyen hatni. Nálunk e kérdés előnyösebben lett megoldva azáltal, hogy a földmívelési ministerium a bábolnai, kisléber s mezőhegyesi mén- és tenyésztelepekre minden évben ösztöndíjasokat küld.

Mindazonáltal az alföldi iskola az, mely a Veterinarius tudomány fejlesztése körül legtöbbet tett. Ez iskolából hatottak s írtak Bourgelat, Chabert, Girard, Yvart, Delafond, H. Bouley, s jelenleg Colin, Goubeau, Trasbot, Nocard. De lássuk röviden, mint áll a belgyógyászat s sebészet jelenleg, s miként lett valósítva Bourgelat azon második ohaja, hogy a veterinarius-intézetek, mint vizsgálódó góczok, az orvostudomány fejlesztésére közreműködjenek.

A kórmelegfigyelést ellenőrző s értelmező kísérlet, a kísérleti módszer alig adott más ragályos bántalomnál oly meglepő eredményeket, mint épen a lépfenénél. Sikerült ezen uton nemcsak bebizonyítani, hogy a ragályos bántalmak nagy száma természetére eltérő az anthraxtól, s tőle elkülönítendő ; de lehet, ségessé vált a ragály természetét pontosan meghatározni, s végre némi fényt deríteni az immunitás kérdésére. A lépfene tana e hármasszempontról — a bántalom kórtana, annak oka és a ragály enyhítése szempontjából vázlatban a következő:

Chabert ideje óta a lépfene három alakját különböztették meg, u. m. az anthrax-lázat, a symptomatikus és essentialis anthraxot. Az anthraxláz különféle árnyalatokban jelentkezhetik, még pedig mint gutaütéses anthrax, vagy mint anthrax-láz az ideg- és edényrendszerben heves tünetekkel, melyekhez olykor helyi tünetek is szegődnek, s a glossanthrax, angina carbunculosa, anthrax hämorrhoidale és hämorrhagicum megkülönböztetésekre adnak alkalmat. Az essentialis anthrax, mely nem egyéb, mint a pokolvar (pustula maligna, carbunculus) szintén lépfene, melynél a helyi tünetekhez csakhamar általános megbetegedés csatlakozik.

A symptomatikus anthrax azonban legújabb vizsgálatok alapján mind természetére, mind lefolyására elválasztandó a tulajdonképi lépfenétől. Ugy látszik, hogy itt ismét két különböző ragályos bántalommal lesz dolgunk. Az egyik azon alak, melyet Bollinger Münchenben irt le 1878-ban. A bántalom a mondott év nyarán az isarparti pagonyokban a nagy vadat (szarvas, disznó) támadta meg, s csakhamar átcsapott a szarvasmarhára is. Jellemezve van az bonczilag egyrészt orbánczok, másrészt rostonyás tüdőlob által, melyeket vérömlenyos béllob kísér. Az igen fájdalmas orbáncz a fejen és nyakon lép fel, 6—12 óra alatt óriási terjedelmet nyer; a bőr s bőralatti kötszövet 15 — 20 cm.-nyire duzzasztatik savós, vagy véres-savós izzadmány által, s a nyomás folytán asphyxiával végződik. A tüdőbántalom rostonyás tüdőlob, melyet izzadmányos mellhártyalob, szivburok, lob s mellső gátor phlegmonosus lobja szokott kísérni. E két alak — az erysipelas infectiosum és a pleuro-pneumonia fibrinosa — nem mutatkozott egyidejűleg egy egyénen. Azonos természetük azonban oltás által ki volt mutatható, a mennyiben az egész szervezetben elszórt ragálynak bőrbe oltásakor orbáncz lépett föl, míg a gyomor utján mindig tüdőlobot lehetett előidézni, vétetett bár az oltóanyag az orbáncz vagy tüdőlob által megtámadott állatból. Ha némely bonczi tünetek, minő az üszkös orbáncz, vérömlenyos béllob, apró vérömlenyek a szivbelsőhártyán némileg anthraxra emlékeztetnek is, mindazonáltal hiányzott mindig a kátrányszerű vér, a légdaganat és a bacillus anthracis, továbbá oltáskor házinyulba a lefolyás oly rohamos (6—8 óra) volt, minő legfeljebb éves vérfertőzésnél, de lépfenénél soha sem mutatkozik. A bántalom átoltható ló-, kecske-, disznó- és nyulba, s kétséges, vajjon emberbe is az legyen. A göröcsövi vizsgálat bacillustól eltérő pálczikákat mutatott, melyekről Bollinger közelebből még nem nyilatkozott.

A symptomatikus lépfene tulajdonképi alakja az, melyet a francziák „charbon symptomatique”, a németek „Rauschbrand” név alatt imak le. E bántalom, mely nálunk ritkán fordul elő, Német- és Franciaországban azonban sok helyt a marhaállomány 1—5 százalékát viszi el, jellemezve van igen hevenyen fellépő bőralatti és izomközti légdag által, melyet a bántalma-

zott rész, rendszerint a czombok savós-vérömlenybes beszüremkedése kíséri. A nagyrészt mocsárlégből álló légdag elterjed néha az egész testen, s 1—2 nap alatt halálos. A ragályzó anyag jelen van úgy a vérben, mint a daganat kötszövetében, s a beszüremkedett izomközi szövetben. Innen átoltható juh, kecske, házi nyulba, s mindig ugyanazon tüneteket idézi elő, mindig halálos kimenetellel, míg a ló és szamár csak helyi tüneteket mutat, a kutya és tyúk pedig mentes marad. A ragály oka apró bacillus, mely a lépfenés pálczikánál sokkal rövidebb és szélesebb, végein legömbölyített, s igen élénken mozgó. Sajátságos azonban, míg a bőralooltás halálos, addig közvetlen vérfecskendés — eltérőleg tehát a tulajdonképi lépfenétől — csak kisláza (1*9 C° hőemelkedést) szül, mely 1—2 nap alatt elmúlik, s minden későbbi oltás ellen mentessé teszi az állatot. E tény nemcsak azt bizonyítja, hogy a bántalom eltérő természetű, de nagy horderejű gyakorlati eredményre is vezet. Sikerülni fog ezen edénybefecskendés által a fenyegetett vidékeken védőoltásokat eszközölni, s egyúttal más ragályos bántalmaknál is alkalmazni e módszert. H. Bouley és Chauveau ez uton valóban jó eredményeket láttak a szarvasmarha ragályos tüdőlobja ellen, valahányszor ügyeltek arra, hogy fecskend és alkalmával a környező kötszövetbe a beteg tüdőből vett oltóanyagnak semmi nyoma se jusson. E tények értelmezése egyelőre csak föltevés által lehetséges.

E bántalmakon kívül jóval előbb kiválasztattak a lépfene keretéből a disznók hagymája, továbbá a lóhagymáz, mely utóbbi nem is képez ragályzó bántalmat. Végre ugyancsak kiválasztandó onnan a tyúk-cholera. A lépfenére nem kedvező talaj a tyúk szervezet. Így Pasteur kimutatta, hogy az anthrax könnyen csak az alacsonyabb hőmérsékű fiatal madarakon lép fel s fejlett példányokon csak akkor, ha azok hőmérsékét hideg fürdő által az emlősök hőmérsékére szállítottuk alá. Nem kevésbé érdekes emellett Feser azon tapasztalata, hogy a szárnyasok közül a lud, kacs és a kis éneklők könnyen fertőzöttek, míg a tyúk és a ragadozók a ragálynak ellenállnak. Ezen ellenállás megszűnik, mihelyt az állatok növényi tápanyagon (kenyér) tartatnak. Valószínű ezek után, hogy azon lépfene, melyet Bouley

gyűjtőmunkájában leírva találunk, összetévesztetett a tyuk-choleraival. A bántalom-tünetei: nagyfoku levertség, bódultság, a nyákhártyák kékkóros színezésével s fázással. Ezekhez csatlakozik bő nyálfolyás a szájból, s colliquativ hasmenés. A bonczolat nagyfoku vérömlenyos, fekélyes béllobot, a szivbelhártyán olykor a tüdőben vérömlenyeket, s mindenütt a szervezetben a bántalom okozóját, micrococcust mutat ki. Pasteur, ki ez élődivet sokat foglalkozott, megmutatta, hogy az átoltható házi nyulra, sőt lóra, s halálos. Nevezetes, hogy e coccus tengeri malacson csak genyógócot szül az oltás helyén, anélkül, hogy általános megbetegedést idézne elő. E coccus-geny azonban visszaoltva tyukba, föltétlenül halálos.

Ha azonban a micrococcust huslevesben tenyésztve, akként járunk el, hogy az egyes tenyészetek közt hosszú időközöket — 3—8 hónap — hagyunk, azt vesszük észre, hogy a micrococcus, mely az első tenyészetekben még halálos volt, hova tovább veszt mérgező hatásából, s végre tisztán helyi lobot okoz, p. o. mellizmokba oltáskor. E mellett a tyuk újabb, gyengítetlen anyag hatása ellen védve van. A mérgező coccus e gyengítése a körlég élenyének tudható be, mert a beforrasztott csövekből vett anyag mindig egyenlően hatásos maradt, még ha 18 hó lefolyása után is vétetett onnan. Szóval a tyuk-cholera ragályát hosszú időközökben ismételt s szabad tenyésztések által annyira gyengíthetni, hogy vele védoltásokat eszközölhetünk. Ez a védoltás egy második módja.

A lépfene oka, mint ismeretes, bacillus anthraxis élődi moszat. Koch volt az első) ki megmutatta, hogy e pálczikák mesterségesen is tenyészthetők vérsavóban, üvegnedvben s mindannyiszor, midőn a közeg meg nem felel szaporodásuknak, spórákká (germe) válnak. A kísérleteket ismételték, s kibővítették Pasteur, részben Colin Alfortban, Toussaint Toulouseban, s az eredmény röviden a következő : A lépfene pálczikák gyors rothadásnál a szénsav által megöletnek; elpusztulnak 50—55 C°-nál, kivált ha a közeg többször felmelegítették s gyorsan lehűttetik; 20—45 C°-nál szénsav távollétében néhány óra, néha nap alatt spórákat képeznek, melyek 130 C°-nak, legerősebb savaknak, comprimált élenynek és absolut alkoholnak ellenállnak.

E sporák éveken át élélhetnek ; a talajból, melybe állathullák temettettek, földi giliszták által (Pasteur) hurczoltatnak a felszínre azon földhengerkében, melyeket azok képezni szoktak bélcatornájukban. Ezért Pasteur a lépfene hírnökeinek (messenger du charbon) is nevezi őket. A sporák, miként Pasteur s Toussaint megmutatták, e képletek elporlása után a takarmánnyal jutnak a füevők szájába, s itt mindannyiszor s annál könnyebben hoznak létre fertőzést, mentői szárazabb, szálkásabb volt a takarmány, s így mentői könnyebben okozhatott apró sebzést a szájban, garatban. A sporák előrehatolása a szervezetben, miközben újra bacillusokká fejlődnek ki, a nyirkedények utján történik. A nyirkmirigyek, melyek mindannyiszor erősen meglobosodnak, kedvező talaj a bacillusok nagymérvű szaporodására. A pálczikák ezen ideiglenes pangása a nyirkmirigyekben az incubationak magyarázatát adja, s Colin szerint lehetővé teszi a lépfene sebészi kezelését.

Azon bántalmaknak egyike, melyek a fehér véresejtek szaporodásával járnak, a fehérvérűség (leucocythämia). Nocard az első, ki e bajt lovakon felismerte s leírta. Itt csak a tüdőbeli alak érdekel, mely felületes bonczi vizsgálatnál könnyen takonykóros göcsöket színlelhet, miután már a körtünetek: a gyors lesóványodás, fuladozás, köhögés gyanut keltettek. Azonban e mellett nemcsak sokvizelés (polyuria) áll fenn, de a nyaki és állalatti nyirkmirigyek symmetrice mindkét oldalon beszűremkedvék ; dudorosak s kemények ugyan, de a bőrrel össze nem nőttek s szabadon mozgathatók. A göcsök göröcsövi vizsgálatkor soha sem bírnak külön kötszöveti burokkal (zone diaphane), tisztán magcsákból állnak, s ugyancsak a körötti edények is telvék fehér véresejtekkel a különben rendes tüdőszövetben. A vörös véresejtek száma mindig kevesbedett. Ha ép állapotban lónál 1 köbmmre 7 1/2 millió vörös véresejt esik (Hayem véresejtszámlálója szerint), akkor itt csak 2—5 millió van jelen, s a fehér véresejtek viszonya 1 1/85 sőt 1/29 lehet. Oltás a takonykór iránt a fölötte érzékeny számárban sem hoz létre valami megbetegedést.

A többi bántalmak, mint horse-pox, tenyészbenaság, lóhagymáz, a Highmor-ür idült genyes hurutja, nyirkedény-lobok

stb. megkülönböztetése eléggé ismeretes. A bántalom helyes kórjelzése nemcsak közegészségi és közgazdasági tekintetben adott becses eredményeket, de a ragály meghatározásához is közelebb vitt. A takonykór önként nem keletkezik, s mindig ragályzás útján terjed. Az igaz, hogy az alforti iskola, élén Reynallal s Bouleyvel, ugy vizsgáló bizottságokban, mint oktatásnál a spontan keletkezést vallotta, sőt tovább menve, még az idült takony ragályosságát is tagadta. Előidéző okokul a rosz táplálkozást, kimerítő munkát, hosszantartó genyedést hozták fel. Igy H. Bouley mindannyiszor felemlíti, hogy a Páris-Ver-sailles közt közlekedő omnibus-társaság lovai megtaknyosodtak, mikor az eddig kövezett országutat macadamozták, tehát a lónak erősebben kellett húznia. Szerinte ugyanez a baj érte a Páris-Toulouse közti szállító-társaság lovait akkor, mikor azok a vasuti verseny következtében zab helyett kevés kenyérral kevert takarmányt kaphattak csupán. Továbbá érvül hozzák fel azon körülményt, hogy Páris erődítési munkálatainál a kis vállalkozóknak rendszerint silányan táplált lovai nagyobb takonybeteg-számot mutattak, mint a nagy vállalkozók jól táplált lovai. Hadjáratok alkalmával, midőn az állat tuleröltetve tesz szolgálatot, nem tapasztalható-e a takonykór fellépése nagy számban. Végre felhozták, hogy hosszantartó genyedés, p. o. martörésnél, pataporcz-sipolynál, könnyen vezethet takonykórra. Azonban a lyoni iskola, kivált pedig a németországi (hannoveri, berlini) intézetek nemcsak azt mutatták ki, hogy a takonykór minden alakja ragályzó, de azt is, hogy a baj önkényt soha nem keletkezik. A dán Seeland sziget lakói csak akkor ismerkedtek meg a bántalommal, mikor az ottani faj javítására hoztak keletről lovakat. Hannover királyság 1866-ig alig ismerte a takonykórt, midőn keleti porosz lovak jöttek oda, melyek közt a baj elég gyakori. Továbbá nem volt-e feltűnő a takonykór kevesbedése a francia ezredekben azután, hogy a betegek szigoru elkülönítése elrendeltetett. A genyfelszivódás pedig genyfertőzésre vezet, midőn a tüdőben a takonykóros göcsökhöz hasonló góczocskák léphetnek fel, de soha átoltható takonykór. A kedvezőtlen közegészségi viszonyok, kísérletek alkalmával, legfeljebb az állat ellenálló képességét törtek meg s

igy fogékonyabbá tették a ragály felvételére, de takonykórt nem szültek. Az pedig, hogy az első takonyesetnek csak keletkeznie kellett, nem érv, mert ez időszerint a teremtés megszűnt, s a bujasenyv, himlő stb. szintén keletkeztek, most azonban ragályzás által terjednek.

Ismeretes, hogy az alforti és toulousei iskoláknak (Bouley, Lafosse) sikerült a lóhimlő (horse-pox) és tehénhimlő (howpox) azonosságát kimutatni, s így a vaccina eredetét, mely Jenner felfedezése után a ló bőrkütegeinek kevésbé szabatos ismerete miatt meglehetősen elburkoltatott, határozottan megállapítani, Trasbot Alfortban megkísértette tovább fejleszteni e tant. A csikók kehe (gourme, Druse, adenitis equorum, mirigykór) oly ragályos bántalom, mely nagyfoku orr-, garat- és gégehurut tüneteivel lép fel, s rendszeren az állkapcsi nyirkmirigyek elgyenyedésére vezet. Lefolyásában sokszor szegődvényes tüdőlobok, elszórtan jelentkező gyengóczok, néha a bélfodri nyirkmirigyek idült lobjával a lóállományban jelentékeny kárt tesznek. Trasbot tizenöt évi tapasztalataira s oltókísérleteire támaszkodva, kimondotta azt, hogy a csikókeh nem egyéb lóhimlőnél (horse-pox). Csikókeh minden esetében majd az ajkakon, majd a test többi részén genytüszőket lehet kimutatni, melyek nyirkja, lóba oltva, ezen lóhimlőt, s tehenen cowpox-ot hoz létre ; továbbá az egyszer himlős állat nem kap csikókehet, a minék ismét nagy fontossága volna a lovak védoltása tekintetéből. Az új tan még nem ért meg egészen, azonban a viták, melyek e tárgyban a párisi "société centrale vétérinaire"-ben folynak, a kérdést rövid időn tisztázni fogják.

Trasbot ugyancsak a fiatal kutyák kórját is beható észlelés és ellenőrző kísérletek alapján himlőnek ismerte fel, úgy hogy ez időszerint a himlőnek egymástól különböző természetű alakjaival van dolgunk: u. m. a juhhimlővel (clavelée, Schafpocke); ló- és tehénhimlővel (horse-pox, cowpox), melyhez a csikókeh is tartozik; s végre a kutyák himlőjével, melyet eddig pusztán kutyabetegségnek (maladie des jeunes chiens, Hundekrankheit) hittak.

Hüdes kezelésénél a bevezetett áram olykor jó eredményt ad; a használt Lebas-kenőcs épen nem alkalmazható czélszerűen.

A tüdő- s mellhártyalobok (15) kórtani tekintetben ujat nem nyujtottak. Sajátságos a kórodai tanárok, Trasbot és Nocardnak azon, hévvel védett nyilatkozata, hogy lónál a tüdőlobok, genyszalag és vizelethajtó nélkül kezelve, utólagosan in- és inhüvelylobra vezetnek. Ez állítás megerősítésre vár, ugyszintén igazolandó lesz Trasbot kezelése a hörgősség eseteiben. Tudvalevőleg a baj a gége baloldali visszatérő idegének hüdéséből ered; a hüdés okát Trasbot mindig a túltengett hörgi nyirkmirigyeknek ezen idegre nyomásából származhatja, s azért iodkaliomot adagol. Meggyógyítani a bajt nem lehet, s megakadályozni is aligha, miután az ideg sorvadásának okát ezen, sokszor öröklékény bántalomban nem mindig találhatjuk meg.

Lovakon a tüdőlégdag kórjelzése kétes esetekben kétségkívül elő lesz segítve a spirometer alkalmazása által. S ez kívánatos is, mert a baj szavatossági hiba, s kórjelzése ez uton talán már kezdetben is lehetővé lesz. Az eddigi akadály jól záró arczmaszk hiánya volt. Nocard, szellentyükkel látva el a Sauson által szénsav meghatározásra használt maszkot, ez irányban már megkezdette kísérleteit.

A szivbántalmak közül a szivbelhártyalobot Trasbot lovakon bővebben tanulmányozza. A sziv elhelyeződése a mellkasban nagy akadályokat gördít a kontatás és hallgatódzás értékesítése elé. Trasbot a függér billentyűin létrejövő zörejeket a végbélbe vezetett, s a hasi aortára nyomott tölcésáralaku hallcsővel hallgatja; a műszer alkalmazása és használata elég fáradságos s nem nyujt mindig megbízható felvilágosítást. — A szivburoklob esetei sokszor kerülnek vadászkutyákon észlelés alá. Trasbot számos észleleteiben keletkezésüket azon lehülésből származtatja, melynek az úzásben megfáradt s erősen ziholó állatok ki vannak téve hideg, nedves talajra hasalás, vagy vízbeugráskor.

A bőrbántalmak közül a rüh ismert három alakja (15 eset) került kezelés alá, továbbá izzag (13 kutya, 2 ló), melynek heveny alakja lovon Franciaországban nem ritka, s iodglycerines kenőcsre gyorsan javúl. Ugyancsak itt (2 eset) előfordul lovon, az egész bőrön' elszórva, köles-, egész krajczárterjedelmű vitiligo, melynek csak azon hátrányos oldala van, hogy a

bőr és a szőrök festenye elvesz, s az állat színe egy idő múlva megbabosodik. A baj épúgy gyógyíthatlan, mint azon sclerodermia (cuirasse), mely a közép franciaországi idős disznókanok vállait ellepi, s 4—10 cm. vastag, deszkekemény vértté alakítva a bőrt, egyúttal alkalmatlanná teszi a szalonnaképződésre.

K i s e b b k ö z l e m é n y e k .

Die Fissuren des Fesselbeins vom Pferde mit besonderer Berücksichtigung der Bewegungsvorgänge in den unteren Gelenken. Von Oberrossarzt Fr. Peters. Mit 3 Holzstichen und 1 lithogr. Tafel. Jena, Dege et Hoenele. 1881.

A 30 oldalra terjedő előadás, a „Vortrag für Thierärzte” VI. folyamának I. füzetét képezi. Szerzőnek alkalmá volt egy csüdcsont repedést kezdettől fogva egészen a felgyógyulásig észlelni, s miután a ló gyomorpedés következtében elhullott, a kóros csüdnek is birtokába jutott. Ezen eset után figyelemmel kísérte a dolgot s azon meggyőződésre jutott, hogy a csüdcsont-repedés nemcsak hogy könnyen különböztethető meg a csüd egyéb kóros változásaitól, hanem hogy a baj nem is tartozik a ritkaságok közé. A munka a szóbanforgó bajt minden irányban tárgyalja. Kiváltképen érdekes és tanulságos az aitiológiára vonatkozó része, melyben a szerző a lábvég izületeinek alkotását és működését a rájuk ható mechanikus erők tekintetbe vétele mellett behatóan és szorosán tudományos alapon vizsgálja. — Az egész mű nagy tárgyösmeretről s bő tapasztalásról tanuskodik és épen olyan világosan mint érdekesen van írva. Ezenfölül a mellékelt csinos rajzok is előnyére szolgálnak, úgy hogy meg vagyunk győződve, hogy a szaktársak a derék szerző tevékenységének ezen újabb gyümölcsét örömmel fogják üdvözölni.

Szuppiny,

Die Impfung beim Kampfe gegen die Lungenseuche im Gegensatz zu den Tilgungsmassregeln der modernen Seuchen-Polizei. Von Dr. A. von Rueff kgl. Direktor a. D. Jena, Dege et Haenele. 1881.

A szerző mindenekelőtt kárhóztatja a divatozó állatorvosrendőri eljárást, mely daczára a tudomány nagy haladásának

még most is ugyanazon ponton áll, mint ezelőtt 100 évvel, midőn az állatorvosi tudomány még gyermekkorát élte s épen ezért a járványok elfojtása céljából egyszerűen a bunkóhoz folyamodott. Midőn a szarvasmarha korunkhoz képest még alárendelt értékkel birt, meglehetett bocsátani, ha a kormányok valamely járvány kitörésekor tehetetlenségükben a beteg marhát az egészségessel együtt elpusztították anélkül, hogy az állat testében rejlő értékes anyagot ártalmatlan módon az emberi társadalom hasznára fordították volna. A mostani kíméletlen pusztító eljárásnál azonban sokkal humanusabbnak, gazdaságosabbnak és a kitűzött célnak is sokkal inkább megfelelőnek tartaná, ha a hullák és a lebunkózott állatok czélszerű módon technikailag dolgoztatnának fel, mely eljárás a kellő felügyelet mellett, a mostaninál nem járna nagyobb veszélyvel. A szerző ide vonatkozó javaslatai már csak azért is igen figyelemre méltók, mert az elásásba helyezett bizodalmat Pasteur kísérletei és megfigyelései nagyon megingatták, és a hullák elégetése nem csak hogy igen költséges, de külön e célra berendezett kemenczék felállítása nélkül valóban lehetetlen is. A szóban levő eszmét egyébként nálunk legalább részben már megvalósulva látjuk, amennyiben Kőbányán a m. kir. sertésveszteglőben a hullák és leölt sertések technikailag dolgoztatnak fel s így legalább is félértékük takarítottak meg.

A tüdővész ellen a szerző, a felette költséges és már ezért is keresztülvihetetlen bunkózás helyett az ojtást ajánlja. Ha egy marhaállományban a tüdővész kiütött, tapasztalása szerint az ojtás, ha idején és úgy az ojtó anyag megválasztása, mint a műtét kivitele tekintetében helyesen vétetik foganatba, minden eddig ösmert, használt és ajánlott eljárás között a legegyszerűbb, legolcsóbb és legbiztosabb szer, mely a betegség természetes lefolyásánál igen érzékeny veszteséget egészen csekélyre apasztja, a járvány tartamát rövidíti, lefolyását szelídíti és a betegséget elfojtja, amennyire ugyanis egy járványnak elfojtásáról szólni lehet, mely még pontosan nem ösmert, vagy legalább még pontosan ki nem mutatott tényezők következtében spontán is fejlődhetik ki és ezután ragályozás útján terjedhet tovább. Szerző nézete szerint továbbá sokkal hasznosabb volna,

ha a járvány elfojtására az állam által, vagy kényszerbiztosítás útján előteremtendő pénz, ama csekély kár megtérítésére fordíthatnák, mely alkalmilag az ojtás következtében támad, mint a rendőri hatalommal elpusztított értékek pótlására, mely eljárással a járványt teljesen elfojtani soha sem lehet.

Végül sajnálatát fejezi ki a felett, hogy a birodalmi járvány-törvény a tüdővész elleni intézkedéseknél az ojtást agyonhallgatja, mit annál különösebbnek talál, miután majd ugyanakkor fontos ellenvetések daczára, az embereknel himlő ellen a kényszerajtást vitték keresztül, ámbár az ojtás e neménél egészen más érdekek forognak szóban, mint tisztán gazdaságiak.

A művecske, mely a „Vorträge für Thierärzte" III. folyamának 10. és 11. füzeté, több tekintetben igen érdekes olvasmány. *Szuppiny.*

A gyakorlat köréből.

Egy két és féléves , egy második esetben pedig öt negyed éves kancza csikón, mely fulladási tünetekkel, s a fültőmirigy táján egészen a gőgjáratba leterjedő kemény, érzékeny daganattal megtámadva volt, Ambrus József légsőmetszést végzett. Ez által ugyan a fulladási veszély elhárított; de a daganat az alkalmazott kezelésre nem oszlott sem nem puhult, a nehéz nyelés sem engedett. *A.* tehát a fültőmirigyben függélyes irányban 5 ctm. hosszú 3 ctm. mély vágást tett, a mely helyen másnapra geny tört elé ; mire a daganat lelohadt s az állat 26. napra meggyógyult.

A derme csúzos alakját több esetben jó eredménnyel kezelte *Ludwig* István a Strychninum Nitricum bőr alatt alkalmazása által. Az állatok 6—8 hét alatt teljesen felgyógyultak. *)

Magzatcsonkítást végzett egy esetben *Hegedűs S.* állatorvos ; állítólag a medencze szűk volta miatt.

K ü l ö n f é l é k .

Látogatás. Kemény Gábor báró ő excellentiája, a földm.-, ipar- és keresk. minister f. hó 12-én d. u. meglátogatta az uj

*) A dermének hasonló kezelése nem valami új. Lapuntban is volt róla szó többször. I. pl. „A gyógyszerek bőr alá fecskendéséről" Szuppinytól.

állatorvosi tanintézetet, hol Liptay István állategészségügyi osztálytanácsos és az intézet igazgatója Tormay Béla kir. tanácsos fogadták. Behatóan megtekintett minden helyiséget s azok berendezését és a látottak felől teljes megelégedését nyilvánította az intézet igazgatója előtt.

Lóisme című munkára küldetett be hozzánk előfizetési, illetőleg megrendelési felhívás. A munkát *Dáskál György m.* kir. honv. főállatorvos írta. Azonban csak június hóban fog megjelenni ; fenntartjuk tehát magunknak majd akkor közelebről szemügyre venni azt. — A kiadó Scheiber József Kecskeméten márczius hó végéig kéri a megrendelések teljesítését 3 frt 60 krral. A bolti ár sokkal több lesz !

Új magvizsgáló állomás. A földmivelési ministerium új magvizsgáló állomást szervezett és pedig a budapesti állatorvosi tanintézetten s azt dr. Czakó Kálmán tanár vezetésére bizta. Mint halljuk, az állomás működését a napokban meg is kezdi.

A havi vakság — gyógyítható! Ezen nagy cím alatt említi fel a „V. és Versenylap” 10. számában azon kis röpiratot, melyet Krisztoforovitz lengyel tenyésztő és országgyűlési képviselő bocsátott világgá, a melyben állítólag 10 évi kutatás és tapasztalás alapján határozottan állítja, hogy a havivakság nem öröklő baj és könnyen, biztosan gyógyítható. Szerző azon felfedezésre jutott, hogy az időszakai szemgyuladásnak egyedüli okát bizonyos faj csíra-gombák képezik, melyek a ló szemének szaruhártyáján fejlődve, azon csíráznak s a hártján áttörve, a külső szemkamrában homályosodást s izzadmányt okoznak, míg végre a szürke hályogot eredményezik. Ezt ő górcsóvel bizonyítva látván, a betegséget okozó gombákat 1/20-ad rész carbolsavas petroleummal elölte és ezen kezelés következetes alkalmazásával minden lovat meggyógyit.

A „V. és V.” oda teszi, hogy: ha ez bebizonyul, akkor a baj nem tekinthető öröklőnek! Roppant nyereség volna, ha ezen gyógymód csakugyan kétségtelenül sikeresnek bizonyulna!

Igen, — ha!

Az amerikai sertés kitiltása. A magyar és osztrák kormá-

nyok tárgyalásainak eredménye, — mint a „G. Lapok és M. Föld”-ben. olvassuk — az lett, hogy f. hó 11-én 13,843. sz. a. a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi és a m. kir. belügy-minister egyetértőleg a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok cs. k. kormányával, a sertéseknek, mindennemű sertéshúsnak, a szalonnának és a kolbásznak az amerikai Egyesült Államokból az osztrák-magyar monarchiába való behozatalát eltiltották.

A szerbiai marhabevitel eltiltása tárgyában, mint a „G. L. és M. F.” közli, az erdélyi gazdasági egyesület a földmivelési ministerhez újabb feliratot intézett, s abból kiemeli a következőket :

„A legnagyobb baj, — mondja a felirat, — mely a szerbiai marhabevitellel együtt jár, kétségkívül az lesz, hogy a külföldi piactól állataink továbbra is kiltva lesznek, mert minél több kaput nyitunk meg a behozatalnak a keleten, annál több ajtó zárul be előttünk a nyugaton. Lehet ugyan, hogy a szerbiai állategészségügyi intézkedések nekünk, kik azokat a közvetlen szomszédból ellenőrizhetjük, megnyugvást nyújtanak; de ez vajmi keveset használ, ha a német, ha a francia hasonló felfogásnak nem hódol, erre pedig csakugyan kevés a kilátás. Nagyméltóságod határozottan kijelenté, hogy a moldva- és oláhországi fejedelemségekből szarvasmarha hazánkba már évek óta egyáltalában nem bocsáttatik be és a hivatalos nyilatkozat kétségkívül megnyugtató lesz minden érdekeltre nézve ; csak azon aggály támad a figyelmesebb szemlélőben, hogy vajjon azon tény, miszerént 84, 237 drb vágó és ígásmarha, mely az 1879. évi forgalomról szóló és a pénzügyministerium által közzé tett, szintén hivatalos kimutatás szerént, az erdélyrészi vámhivatalokat átlépte, miként egyeztethető össze a fenti szoros tilalommal ?” Fentidézett lap érzében a kételyek eloszlatására felvilágosítást óhajt. A földmivelési ministerium pedig constatalja a marhabevitel tárgyában Szerbiának nyújtott némi könnyítéseket, egyszersmint kimutatja, hogy decz. 27-től január 16-ig (20 nap) a be- és átvitel csakis 1043 drb vágó marhát tett. Ezzel szemben az egylet megjegyzi, hogy e csekély szám oka

az azon időtájt megrekedt közlekedés, s hogy mihelyt ezen akadályok megszűnnek, félni lehet, hogy a bevitel tekintélyesebb és komolyan károsító lesz.

Lábfördők alkalmazására lónál *Weber* oly készüléket használ, mely tűzvederhez hasonló formájú szürke vízáthatatlan vászonnól készült; fenekén erős bőrlemez van a vászonnal szorosán összekötve, alkalmazva; felső része két oldalán pedig lyukakkal ellátott pótrész van erősítve, a mely a végtaghoz képest rövidíthető és hosszabbítható, ez fent egy kőcczal jól bélelt s csattal zárható erős bőrgyűrűt hord, a melylyel a készülék a térd vagy a csánk fölé megerősíthető. A pótlékrész rögzítési pontjai változtathatók, úgy hogy a vedret akár mellső, akár hátsó végtagokhoz lehet használni. A veder vásznat hébe-korba bekátrányozás által mindig víztől áthatolhatatlannak lehet megtartani.

Ha nyugtalan állatra kell alkalmazni, szükséges előbb üresen a készüléket felerősíteni, s csak akkor a vízzel megtölteni, ha az állat már megnyugodott, s nem ellenkezik.

W. sok éven át kipróbálta a készüléket és pedig a legjobb eredménnyel; ez annyival inkább méltánylandó, — hogy az egész igen olcsón előállítható (3—S1/2 frton). (II Medic. Veterin. — Vol. XXVII. és Bulletin de Soc. Centr. de Med. veter. 1879.)

Anthrax bakteriákkal, **Pasteur és Toussaint** kísérleteihez hasonlóan **Greenfield W. S.** is tett ojtási kísérleteket; fokozatos tenyésztelekkel oda jutott, hogy azok megbetegítő hatályukból mindinkább veszítenek s az élébbhaladott culturák mind kevésbbé képesek még az Anthrax iránt felette érzékeny egereket is inficiálni. Kísérlettevő 19 culturát nevelt szemnedvben s mindinkább tényleg megállapítható azok virulentiája csökkenését. Fontos, hogy az ezen culturtermékekkel fertőzött állatokm későbbi valódi anthraxméreggel tett ojtások iránt fogékonysággal nem bírtak, immunisak voltak. (Procedi of the Royal Soc. Vol. XXX. és Revue f. Th. u. Thzucht IV. B. 2.)